

Statistisk analys

Marie Kahlroth
Analysavdelningen

08-5630 8549
marie.kahlroth@hsv.se
www.hsv.se

2010-02-26 2010/5

Kraftig ökning av antalet studenter 2009

Under 2009 ökade antalet helårsstudenter till nästan 300 000, en ökning om 8 procent jämfört med föregående år. Efter tre år med förhållandevis lågt studentantal är den sammantagna utbildningsvolymen åter i nivå med den kapacitet som statens medelstilleddning medger. Det visar en sammanställning av universitetens och högskolornas årsredovisningar som Högskoleverket har gjort. Studentantalet har ökat vid i stort sett alla lärosäten jämfört med 2008, men det finns fortfarande flera lärosäten som kunde ta emot fler studenter.

Den kraftiga ökningen av antalet helårsstudenter innebär att många lärosäten har använt hela takbeloppet och dessutom anslagssparande från tidigare år, så deras intäkter från grundutbildningsanslaget har varit större än takbeloppet. Samtidigt har forskningsintäkterna ökat utan att kostnaderna ökat motsvarande. Dessa två faktorer har tillsammans lett till ett historiskt stort överskott för lärosätena. Det sammantagna ekonomiska resultatet var nästan två miljarder kronor plus.

Fler helårsstudenter än någonsin tidigare

Antalet helårsstudenter har ökat vid alla lärosäten, utom vid tre av de konstnärliga högskolorna och sammantaget ökade antalet helårsstudenter med 22 000, eller åtta procent under 2009. Det är den största procentuella ökningen sedan 1993, då det nuvarande resurstilleddningssystemet infördes. Vid åtta lärosäten har antalet helårsstudenter ökat med mer än tusen helårsstudenter: Uppsala, Lunds, Göteborgs, Stockholms och Umeå universitet, Kungl. Tekniska högskolan, Mittuniversitetet samt Högskolan Dalarna.

Relativt sett är ökningen störst vid Försvarshögskolan som håller på att bygga ut officersprogrammet och därför ökar utbildningsvolymen ovanligt kraftigt, men i övrigt har Högskolan Dalarna den största procentuella volymökningen. Där har antalet helårsstudenter ökat med 22 procent. Vid ytterligare nio lärosäten är ökningarna 10 procent eller mer.

Denna analys omfattar de statliga lärosätena samt Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping. Totalt var antalet helårsstudenter vid dessa lärosäten 299 600 år 2009, vilket är fler än någonsin tidigare.

Efterfrågan på utbildning varierar över åren och påverkas bl.a. av konjunkturläget och storleken på ungdomskullarna. Det är en förklaring till det höga studentantalet 2009 och mycket talar för en fortsatt stark efterfrågan innevarande år. När ungdomskullarna snart minskar och konjunkturläget förbättras minskar förmodligen efterfrågan igen.

19,3 miljarder i takbelopp och utfall av studentvolym

För 2009 var universitetens och högskolornas samlade takbelopp 19,3 miljarder kronor. Lärosätena erhåller ersättning från staten för sina studenter (helårsstudenter) och deras avklarade poäng (helårsprestationer). Takbeloppet anger den maximala ersättningen per lärosäte. De samlade anslagsintäkterna för helårsstudenter och helårsprestationer 2009 var 19,3 miljarder kronor, vilket är i nivå med årets sammanlagda takbelopp. Det är första gången sedan 2005 som utbildningsvolymen är så stor att lärosätena sammantaget når upp till takbeloppet.

Lärosätena har möjlighet att spara 10 procent av takbeloppen över åren (anslagssparande). Efter flera år med lägre utbildningsvolym än takbeloppen medger hade de flesta lärosätena vid ingången av 2009 uppnått sitt maximala anslagssparande. Nu när studentvolymerna ökar igen kan lärosätena använda anslagssparande från tidigare år och få ersättning för prestationer som inte ryms inom årets takbelopp.

350 miljoner kronor återgår till statskassan

Trots de kraftiga ökningarna av studentantalen är det fortfarande många lärosäten som har för få studenter för att kunna utnyttja hela takbeloppet. Vid Mittuniversitetet exempelvis, har antalet helårsstudenter ökat med 17 procent under 2009, men utbildningsvolymen är ändå betydligt mindre än takbeloppet medger. Liknande förhållanden råder vid många andra lärosäten. Vid 15 av de 38 lärosäten som omfattas av denna analys finns fortfarande ledig utbildningskapacitet och flertalet av dem har redan maximalt anslagssparande. Det betyder att 350 miljoner kronor av takbeloppen för 2009 återgår till statskassan.

Omfördelning och utökning av takbelopp

I början av 2009 beslutade riksdagen att omfördela takbelopp motsvarande 93 miljoner kronor från lärosäten som hade svårt att uppnå sina takbelopp till Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola, Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Borås samt Högskolan i Halmstad¹. Alla dessa lärosäten har kunnat räkna av hela sina takbelopp, inklusive utökningen, för 2009.

Under 2010–2011 utökas takbeloppen tillfälligt med 700 miljoner kronor, en satsning som motsvarar 10 000 utbildningsplatser. En stor del av utökningen går till lärosäten vars utbildningsvolym inte var så stora att de nådde upp till takbeloppen 2009.

Total kostnad 2009: 51 miljarder kronor

För 2009 var universitetens och högskolornas totala kostnader för utbildning och forskning 51,4 miljarder kronor. I löpande priser är det drygt 5 procent mer än 2008, men med hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen rör det sig om en eller ett par procents ökning.

---

¹ Se Statistik analys 2009/2: *Fler studenter 2008 men fortfarande ledig utbildningskapacitet*

I många årsredovisningar framkommer att de ökade forskningsresurserna innebär att lärosätena nu håller på att bygga ut sin forskningsverksamhet, vilket kommer att öka kostnaderna för forskning kommande år.

Ett historiskt ekonomiskt resultat 2009: nästan 2 miljarder kronor

År 2009 beskrivs av flera lärosäten som ett rekordår när de hade fler studenter än någonsin och forskningsintäkterna ökade. Möjligheten att använda anslagssparande från tidigare år för att få ersättning för helårsprestationer som inte ryms inom takbeloppet har inneburit tillfälligt ökade intäkter för många lärosäten. Det innebär att kostnaderna för många lärosäten inte är i paritet med intäkterna. Flertalet av lärosätena som omfattas av denna analys redovisar positiva resultat för 2009. Det sammantagna ekonomiska resultatet var nästan två miljarder kronor – ett historiskt överskott.

Flera av de största universiteten redovisar positiva ekonomiska resultat på omkring 200 miljoner kronor, men Lunds universitet står i särklass med ett överskott på 450 miljoner kronor. Universitetet förklarar överskottet med att de inte har hunnit bygga ut verksamheten i takt med att intäkterna har ökat. I och med att anställningsprocessen för lärare kan ta upp till två år så blir det en eftersläpning och tillfälliga överskott uppstår. Denna förklaring till stora överskott gäller generellt bland många lärosäten. Flera avser att göra satsningar på fler postdoktorala anställningar, i vissa fall rekryteringar av välmeriterade internationella gästforskare. Det innebär alltså att lärosätena avser att använda överskottet kommande år.

Ett fåtal lärosäten redovisar negativa ekonomiska resultat. Växjö universitet skriver att underskottet huvudsakligen beror på satsningar inför fusionen med Högskolan i Kalmar vid bildandet av Linnéuniversitetet. Vid Danshögskolan exempelvis beror underskottet på engångskostnader. Högskolan i Halmstad anför större studentvolym än vad som kan ersättas inom takbeloppet som skäl till underskottet. Högskolan i Halmstad var ett av de få lärosäten som redan tidigare använde hela sitt takbelopp och de hade därför inget outnyttjat takbelopp som kunde ge extra ersättning 2009.

Balanserad kapitalförändring

Överskott eller underskott från tidigare år redovisas som balanserad kapitalförändring i balansräkningen. Vid ingången av 2009 var lärosätenas samlade ekonomiska balanser fem miljarder kronor. I och med 2009 års rekordresultat ökar nu balanserna till sju miljarder kronor, vilket är 14 procent av omsättningen i genomsnitt. Många lärosäten ligger omkring genomsnittet i ekonomiska balanser, men flera har vid ingången av år 2010 balanser uppemot 20 procent av omsättningen. Den största ekonomiska balansen har Lunds universitet med 1,2 miljarder kronor.

Ekonomiskt resultat samt grundutbildningsvolym 2009 enligt lärosätenas årsredovisningar

Lärosäte	Grundnivå och avancerad nivå			Antal helårsstudenter			Lärosätet totalt		
	Takbelopp mkr	Utfall total ersättning mkr	Utfall % av tak	2008	2009	Föränd- ring	Resultat 2009 mkr	Balanserad kapital- förändring mkr*	Totala kostnader mkr
<i>Universitet</i>									
Uppsala universitet	1 260,5	1 250,5	99%	20 234	21 967	9%	211,0	537,2	4 541,4
Lunds universitet	1 663,3	1 729,3	104%	25 157	27 453	9%	450,5	775,4	5 744,2
Göteborgs universitet	1 675,3	1 679,0	100%	24 091	25 605	6%	212,4	309,5	4 784,6
Stockholms universitet	1 482,2	1 377,9	93%	27 216	28 632	5%	73,0	391,6	3 728,8
Umeå universitet	1 128,5	1 137,4	101%	15 343	16 703	9%	54,9	418,8	3 389,8
Linköpings universitet	1 247,1	1 224,4	98%	17 076	17 742	4%	140,0	343,5	2 747,9
Karolinska institutet**	552,2	530,5	96%	5 336	5 594	5%	149,0	544,9	4 734,0
Kungl. Tekniska högskolan	982,4	1 036,3	105%	12 230	13 344	9%	196,5	95,0	2 998,5
Chalmers tekniska högskolan	742,5	805,1	108%	8 686	9 664	11%	129,9	184,9	2 541,7
Luleå tekniska universitet	582,4	515,5	89%	6 358	6 622	4%	87,9	64,1	1 205,7
Sveriges lantbruksuniversitet	--	--	--	3 531	3 793	7%	14,8	371,6	2 676,1
Karlstads universitet	528,6	545,8	103%	7 490	8 168	9%	29,4	39,8	887,5
Mittuniversitetet	509,1	474,0	93%	6 656	7 820	17%	66,8	83,8	779,1
Växjö universitet	461,9	469,1	102%	7 477	8 288	11%	-44,5	101,2	883,4
Örebro universitet	608,9	601,6	99%	8 207	9 179	12%	13,3	94,2	983,7
<i>Högskolor med vetenskapsområde</i>									
Blekinge tekniska högskolan	261,8	283,3	108%	3 822	3 964	4%	-15,7	37,7	460,0
Högskolan i Jönköping	475,1	509,8	107%	7 965	8 415	6%	22,5	22,6	734,2
Högskolan i Kalmar	430,0	406,3	94%	5 774	5 947	3%	0,9	39,7	658,0
Malmö högskola	748,9	745,4	100%	11 171	11 917	7%	11,2	106,3	1 109,9
Mälardalens högskola	574,0	518,0	90%	7 437	7 495	1%	9,2	22,0	765,2
<i>Övriga högskolor</i>									
Försvarshögskolan	--	--	--	203	465	129%	13,6	42,4	506,1
Gymnastik- och idrottshögskolan	49,6	54,2	109%	375	438	17%	3,5	24,2	93,0
Högskolan i Borås	409,7	442,7	108%	5 878	6 507	11%	26,2	52,8	518,8
Högskolan Dalarna	368,4	414,7	113%	6 026	7 380	22%	67,0	18,7	482,0
Högskolan på Gotland	122,6	144,5	118%	2 348	2 535	8%	0,9	8,7	188,3
Högskolan i Gävle	398,3	383,6	96%	5 683	5 884	4%	32,9	43,8	488,4
Högskolan i Halmstad	331,3	359,7	109%	5 088	5 797	14%	-16,9	51,2	462,8
Högskolan Kristianstad	329,1	306,0	93%	4 732	4 952	5%	15,5	34,1	370,3
Högskolan i Skövde	304,7	289,5	95%	4 090	4 381	7%	-4,1	49,7	384,5
Högskolan Väst	292,1	304,3	104%	4 275	4 827	13%	5,3	8,7	391,2
Södertörns högskola	329,5	312,8	95%	5 716	6 277	10%	9,8	8,3	603,6
<i>Konstnärliga högskolor</i>									
Danshögskolan	46,5	48,2	104%	166	154	-7%	-4,2	25,5	63,1
Dramatiska institutet	79,2	76,0	96%	166	156	-6%	-5,9	12,5	101,4
Konstfack	125,0	123,5	99%	596	609	2%	3,2	30,4	148,0
Kungl. Konsthögskolan	56,5	59,0	104%	231	215	-7%	1,0	11,7	63,6
Kungl. Musikhögskolan	108,1	110,4	102%	619	639	3%	2,6	43,7	152,8
Operahögskolan i Stockholm	16,6	17,2	103%	35	39	9%	0,8	1,9	23,1
Teaterhögskolan i Stockholm	27,5	28,0	102%	64	70	9%	-2,1	1,0	38,3
Totalt	19 309	19 313	100%	277 548	299 637	8%	1 962	5 053	51 433

*) Balanserad kapitalförändring exklusive årets kapitalförändring

***) inklusive tilläggsanslag 2:58 ap. 10

Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan har inget takbelopp.